

тим, що один з провідних методологічних принципів організації сучасної науки полягає в неможливості визначення отриманого знання в термінах класичних дисциплін, бо воно стає все комплекснішим і міждисциплінарним (9). У свою чергу, це накладає відбиток на формування змісту навчальних дисциплін. Проте потрібно уникати очевидного дублювання в межах навчального плану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Радаев В. В. Условия развития экономической теории // Экономическая теория. — 2004. — № 1. — С. 24—42.
2. Панорама экономической мысли конца XX столетия. — СПб: Экономическая школа, 2002. — 1054 с.
3. Блок М. Апология истории. — М.: Наука, 1986. — 256 с.
4. Анчишкин А. И. Наука — техника — экономика. М.: Экономика, 1989. — 283 с.
5. Гаркаво В. К. Еволюція уявлень про науку «Сільськогосподарська економія» // Економіка АПК. — 2004. — № 7. — С. 25—30.
6. Скворцов А. И. Основы экономики земледелия. — СПб, 1914. — 625 с.
7. Грищенко А. Логіка курсу економічної теорії // Економіка України. — № 4. — С. 65—71.
8. Гудзинський О. Д., Кирейцев Г. Г., Савчук В. К. Экономическая теория и реализация ее положений в механизме развития АПК // Экономическая теория. — 2005. — № 2. — С. 80—95.
9. Згуровський М. Путь к информационному обществу — от Женевы до Туниса // Зеркало недели. — 2005. — № 34. — С. 1, 16.

М. Г. ШУЛЬСЬКИЙ, канд. екон. наук, доц.
(Львівська національна академія ветеринарної
медицини імені С. З. Гжицького)

ПЕРЕДУМОВИ НАБЛИЖЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ПРО ФЕРМЕРСТВО ДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Проведення реформ в АПК вимагає здійснення динамічних змін у сферах підготовки спеціалістів, які з часом повинні забезпечувати результативну діяльність реформованих структур в аграрному виробництві. Проведені дослідження функціонування управлінського персоналу в різних організаційно-господарських структурах показують, що існує пряма залежність між рівнем підготовки спеціалістів і результатами діяльності підприємств. Тобто, системи цих взаємозв'язків підпорядковані принципу: «Які спеціалісти, такі і результати господарювання».

Входження України в різноманітні структури Європейського

співтовариства вимагає певних змін у системі підготовки кадрів. Одним із напрямів реалізації цих архіважливих проблем є прийняття і поступова реалізація спільної декларації міністрів освіти Європи при підготовці спеціалістів у навчальних закладах [1]. Суть, зміст і значення Болонського процесу висвітлена в численних публікаціях, важливе місце серед яких займають ті, в яких сконцентовано увагу на особливостях підготовки фахівців економічного профілю і які представляють інтерес для предмету наших досліджень [2].

Саме з цих позицій виникає необхідність досліджень деяких аспектів реалізації Болонського процесу щодо вивчення дисципліни про фермерство. Цей процес має особливе значення для освоєння матеріалу цього предмету тому, що фермерство виникло в Європі, тут воно зарекомендувало себе як результативна форма господарювання і звідси вона трансформувалася в наше сільське господарство. І, безумовно, європейським формам господарювання повинна відповідати європейська система підготовки кадрів та європейський рівень здійснення аграрного менеджменту. Порушення цієї тріади приводить до негативних наслідків. Результати діяльності наших вітчизняних фермерів є тому підтвердженням.

Фермерські господарства виникли на території України раніше, ніж були прийняті нормативно-законодавчі акти про їх функціонування. Так, зокрема, на початок 1991 р. у Львівській області було створено 36 фермерських господарств із 82 господарств у цілому по Україні, однак перший законодавчий акт про їх діяльність був прийнятий тільки в кінці 1991р. [3], у 1993 р. були внесені певні зміни в діючий закон [4], а в 2003р. був прийнятий новий закон «Про фермерство» [5]. Вивчення функціонування фермерської форми господарювання у навчальних закладах України також почалося із запізненням і проводилось одночасно із здійсненням виробничої діяльності фермерами. Більше того, в радянський період майже не проводились наукові дослідження з приводу можливості і доцільності формування фермерства в наших умовах.

Отже, фермерство почало формуватися стихійно в надрах колгоспно-радгоспної системи переважно сільськими жителями [6, с. 31]. Їх цим формам господарювання не вчили, вони їх формували і розвивали на свій розсуд і з позиції здорового глузду. В таких умовах виник і розвивався фермерський рух України, в таких умовах його вивчали і навчали студентів у навчальних закладах, формуючи набуті знання в окрему начальну дисципліну.

Таким чином, потяг селянина до самостійного ведення своєї господарки проявився і почав реалізовуватися значно раніше і швидше, ніж обґрунтування науковцями необхідності формування фермерської форми господарювання в Україні. Тобто, ми ішли

за фермерами, вивчаючи їх діяльність і одночасно навчаючи студентів у навчальних закладах особливостей функціонування фермерства. Саме за таких умов і сформувалася навчальна дисципліна про фермерство та здійснювалося їх викладання. І це необхідно враховувати у розробці і реалізації заходів щодо наближення підготовки спеціалістів до вимог Болонського процесу.

Те, що можливо провести відповідні зміни у викладанні традиційних економічних дисциплін, цього, на сьогоднішній день, неможливо зробити щодо фермерства. І це обумовлено наступним:

— фермерство в Україні є нова і досить молода форма господарювання, яка не досягла тих успіхів, які є на Заході і на які надіялися наші реформатори. Тому необхідно ще докласти чималих зусиль, щоб реалізувати потенційні можливості фермерських господарств. Для цього необхідний час і, що головне, створення таких умов господарювання для наших фермерів, які мають їх колеги за рубежем. Таким чином, у процесах вивчення курсу дисципліни про фермерство слід поєднувати освоєння матеріалів функціонування вітчизняних і зарубіжних фермерів;

— фермерські господарства в основному є дрібними господарськими утвореннями. У нашій економічній науці деталізовано відпрацьовані методологічні дослідження діяльності крупних господарств і накопичений значний педагогічний досвід навчання студентів особливостям їх функціонування. Зараз іде інтенсивний процес відпрацювання методологічних підходів до вивчення діяльності дрібних форм господарювання і, отже, використання одержаних результатів у навчальній роботі;

— недостатня кількість необхідної інформації про діяльність фермерських господарств. Так, зокрема, окремі показники, які характеризують функціонування фермерів не відображені в матеріалах статистичної звітності, значна за обсягом інформація представлена спільно із сільськогосподарськими підприємствами, або з особистими господарствами населення. Вимагає поліпшення достовірності інформації. Все це утруднює проведення аналізу діяльності фермерських господарств та використання одержаних результатів у навчальних процесах;

— обмежені можливості навчальних закладів послати студентів у фермерські господарства для проходження практики. Це обумовлено тим, що ці господарства є дрібними, з одного боку, і небажання фермерів прийняти студентів, з іншого. Хоча і знаходиться якась можливість направити студентів на практику у фермерські господарства, однак їм важко зібрати необхідну інформацію для виконання, скажімо, курсових, випускних, дипломних чи магістерських робіт. Тут, як і в інших суб'єктах господарюван-

ня, діє принцип «Що це є комерційна таємниця». В принципі фермера також треба зрозуміти, адже який господарник хоче, щоб хто-то вмішувався в «тайни» його господарки. Відрядити значну кількість студентів на виробничу практику до фермерів за кордон утруднено нестачею фінансових коштів у навчальних закладах.

Ці та інші фактори обумовлюють необхідність розробки дещо інших підходів до проведення змін щодо наближення викладання дисципліни про фермерство до вимог Болонського процесу. Тут, на наше переконання, слід підходити до вирішення цих питань комплексно, позбавляючись набутих за колишньої адміністративно-командної системи синдромів поспішності, шаблонності, односторонності у розробці, прийнятті і реалізації відповідних рішень. Поряд з цим слід не тільки спрямувати зусилля професорсько-викладацького складу на створення відповідних умов навчання для студентів, але й для викладачів на такому рівні, як це є там, де функціонує Болонський процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Спільна декларація міністрів освіти Європи. Болонья, 19 червня 1999 року. — Маркетинг в Україні, 2004, № 3, — С. 66—67.
2. *Колот А. М.* Реалізація засад Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю. Там же. С. 59—65.
3. Про селянське (фермерське) господарство — Закон України, № 2008 — 12 від 20.12.91 р. — Відомості Верховної Ради. — 1992, № 14.
4. Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про селянське (фермерське) господарство» — Закон України, № 3312 — 7 від 22.06.1993 р. / Аграрна реформа в Україні / За ред. М. В. Зубця. — К., 1996.
5. Закон України «Про фермерське господарство». № 973-4 від 19 червня 2003 р.
6. *Шульський М. Г.* Фермерство: проблеми становлення і розвитку. Монографія. — Львів, 2004 — 392 с.

Т. І. ЯВОРСЬКА, канд. екон. наук, доц.
(Таврійська державна агротехнічна академія)

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН НА СТУПІНЬ БАКАЛАВРА І МАГІСТРА З ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КАДРІВ ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Освітня концепція Болонського процесу передбачає створення єдиного Європейського освітнього і наукового простору, формування якого повинне відповідати шести основним пози-